levende kunst in de oosthoek

Sedert de bloeitijd van het Impressionisme, toen Verwee en Viérin er werkzaam waren, is de Oostkust en het omringende binnenland een geliefkoosd oord geweest voor talrijke kunstschilders. Heist, Duinbergen, Knokke, Het Zoute, St.-Anna ter Muiden, Sluis, Damme, Oostkerke, Dudzele, Lissewege, Westkapelle, zovele plaatsen waar tientallen hun schildersezel graag opstellen; enerzijds vinden zij er een uiterst rijk landschap, anderzijds stille dorpshoekjes waar de adem der eeuwen als het ware heeft stil gestaan, terwijl de kosmopolitische badplaatsen jaarlijks duizenden vreemden aanlokken waarvan velen wel bereid bevonden worden zich doeken aan te schaffen, die hun rijke zomerresidenties moeten opsmukken of de sfeer van een gedroomd vacantieverblijf in de verre grijze grootstad zullen oproepen. Meerdere schilders die herhaaldelijk in ons blad ter sprake kwamen zijn hier gevestigd zoals *Luc Peire* te Knokke, *Emiel Raes* te Duinbergen en *Tony Devaere* te Damme. In dit artikel willen wij het hebben over een paar artistieke verzamelpunten en over enkele nog niet zo erg bekende artiesten, die er nauw mede verbonden zijn.

Groot Ter Doest is iets enigs in den lande, zoals elders in dit blad wordt betoogd. Maar de jongere generatie zijner bewoners heeft er ook een cultureel centrum willen van maken. In dit verband dient vooral de naam van de jonge letterkundige Lucien Dendooven vermeld te worden. Van 1955 tot 1959 organiseerde hij vijf zomerreeksen tentoonstellingen van hedendaagse kunst in de gebouwen van de hoeve, die tot de voormalige abdij van Lissewege behoren. Zij werden gedurende het vacantieseizoen druk bezocht en boden zowel aan gevestigde schilders als aan jongeren gelegenheid om praktisch zonder kosten hun werken ten toon te stellen.
In het totaal werden in deze vijf jaren niet minder dan vijfendertig tentoonstellingen ingericht. Hieronder waren kunstenaars van de nabije kust als Henri De Jaeger, Firmin Vandepitte en Willem Van Hecke. Uit het binnenland citeren wij : Karel Laloo de Brugse beeldhouwer, E. H. Jan Soens, destijds onderpastoor te Lissewege, die een begaafd tekenaar is, de kunstsmid Maurits Claeys, de kunstschilders Adriaan Vande Walle, M.-Rose Lannoy (echtgenote van Jan Vandekerckhove, de Kortrijkse keramieker en beeldhouwer), Edmond Van Hollebeke, Simon Hendrickx en Bernard Bosschaert, die hier zijn eerste individuele tentoonstelling hield. Een hele reeks landschapschilders volgen elkaar op : Gerard Van Tieghem, Gaston Michiels, Jan Roose, Jos Daelman, Frederic Van den Haute e. a. Een regelmatig bezoeker en medewerker was Albert Setola, die uit Knokke afkomstig is maar thans te St.-Michiels verblijft; hij stelde beeldhouwwerk en schilderijen ten toon op Ter Doest en bracht er ook zijn kring 'De Korre', die hier zijn eerste reeks reisschetsen exposeerde, met o. m. werk van Alberte Mary, Jeanine Behaeghel, Ghislaine Joost de ter Beerst, Renaat Bosschaert en Eddy Van Damme. Vernoemen we nog : Miel Roos, Jef Deconinck, Nicolaas Eekman, en de betreurde Jacques Van Loock, waarvan wijlen Kanunnik Dochy de openingsrede hield die in *West-Vlaanderen* verscheen. Andere openingsreden werden er uitgesproken door Marcel Mathys, Dr. J. Van Damme, Dr. M. Luwel, Gust Vermeille e. a., terwijl Lucien Dendooven zelf alle praktische regelingen op zich nam met inbegrip van een verzorgde publiciteit in radio, TV en pers.
Niet het minst belangrijke resultaat der drukke activiteit op plastisch gebied, die zich op Ter Doest afspeelde, is het ontluiken geweest van een ongekend schildersstalent in de persoon van de jongste zoon van de hoeve Groot Ter Doest, *Gratien Dendooven*. Deze jongeman werd geboren op 9 maart 1939 en is thans, na middelbare studiën bij de Xaverianen te Heist, werkzaam op de boerderij. De omgang met kunstwerken en met kunstenaars op Ter Doest had zijn geest geopend voor de hedendaagse vormenwereld, zodat hij er spontaan toe kwam zich aan de plastische literatuur te interesseren om het tenslotte te wagen zelf het schilderpenseel ter hand te nemen. Vooral de lange winterperiodes boden hem de gelegenheid om zijn techniek te ontwikkelen; hierbij ging hij uit van de schilderijen, die hij op de tentoonstellingen had kunnen bestuderen; vooral het werk van Van Hecke maakte grote indruk op hem, zoals in meerdere zijner werken kan vastgesteld worden. Hij heeft inderdaad geenszins de bedoeling een naïve te zijn, hoewel er hier en daar iets is dat aan de naïeven doet denken; dit was er overigens reeds aanwezig vóór hij te Knokke in de Kursaal de voornaamste vertegenwoordigers dezer richting leerde kennen.
In 1958 nam hij voor het eerst deel aan een groepstentoonstelling van de Westvlaamse kunstkring. In januari

1959 kreeg hij een onderscheiding van de *Jeune Peinture Belge* en mocht dus deelnemen aan verscheidene tentoonstellingen in het land. Een eerste omvangrijke individuele tentoonstelling greep plaats op Ter Doest in de zomer van hetzelfde jaar en vond een gunstig onthaal zoals uit volgende kritieken blijkt : *Schilderijen van hem doen denken aan de fantastische strekking van Chagall. Zijn doeken bruisen van kleur en leven... Een wereld uitbundig en grillig, maar vooral boeiend. De weelde van dit uitbundig palet wordt telkens aangeboden in een sober kader en veelal op hetzelfde formaat, zodat de doeken wel kunnen beschouwd worden als verschillende strofen van hetzelfde gedicht... Gratien Dendooven, 'le peintre naif', is in zoverre niet naïef meer dat hij zijn techniek heel wat verbeterd heeft. Hij blijft echter speels en ondeugend... Het abstrakte experiment van G. D. dat door zijn eigen karakter de aandacht trekt... Bemoedigende werken...* (Vl. TV, Standaard, Het Volk, Brugse Handelsblad, Nieuwsblad).
De onderwerpen, die door Gratien Dendooven behandeld worden — want het is steeds om bepaalde onderwerpen te doen, ook in werken die de kritiek abstrakt heet — zijn soms godsdienstig, maar meestal zijn het gegevens uit de natuur zoals een zon- of een maanlandschap, bladeren of bloemen; dikwijls zijn het ook folkloristische gegevens zoals maskers, reuzen, of elementen die met het landelijk leven verband houden: een schoongeknaagd hespenbeen gedompeld in een zeer speciale kleurensfeer wordt in veler ogen een abstract werk... Alles is bij hem hevig en fel, het heeft iets van het tomeloze der veulens, die huppelen op het ouderlijk erf. Dat alleen reeds is sympathiek.

(Adres : Groot Ter Doest, Lissewege).

☆

— *Mijnheer Henri De Jaeger, U zijt, geloof ik, voorzitter van de Kunstkring van Heist 'Horizon'; maar zijt U eigenlijk Heistenaar? Ik meen nog ergens Uw naam gelezen te hebben onder de kunstenaars van St.-Niklaas.*
Ik heb wel enkele jaren te St.-Niklaas gewoond maar ben toch een geboren Heistenaar (° 30 december 1912). Mijn kunststudies deed ik aan de Academie te Brugge tot ongeveer 1932; daarna deed ik mijn legerdienst, studeerde nog een paar jaar en heb meerdere jaren gewerkt als sierschilder om later als beroepskunstschilder mijn weg te maken; ik huwde, werd gemobiliseerd en krijgsgevangen en bij mijn terugkeer heb ik me gevestigd te St.-Niklaas, waarvan mijn vrouw afkomstig was.
— *Het is dus toch juist dat U een tijd tot de kunstenaars van St.-Niklaas behoord hebt.*
Inderdaad, in St.-Niklaas heb ik mijn eerste tentoonstelling gehouden met de plaatselijke kunstkring, waarvan ik lid was, samen met o. a. de kunstschilders Désiré van Raemdonck en Delannoy, en de beeldhouwer Wer-

Gratien Dendooven

Gratien Dendooven : Eenzaam kruis

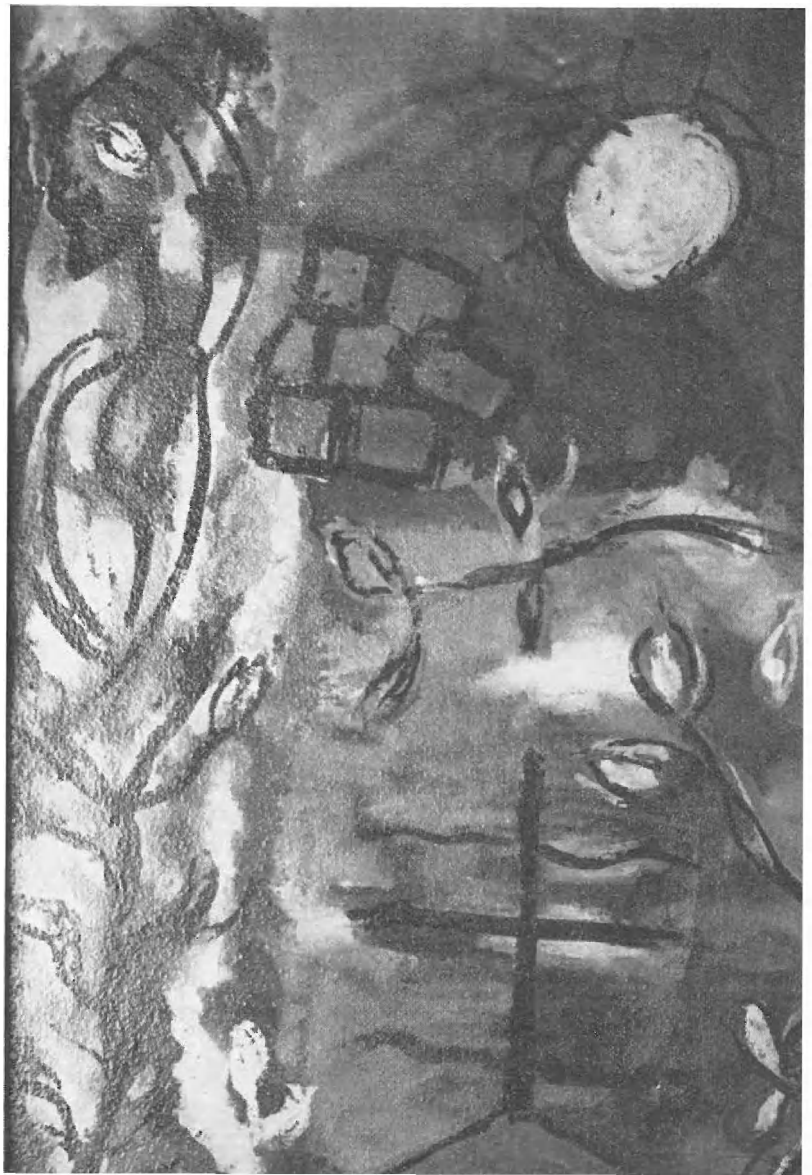

Henri De Jaeger

ner Hendrickx, de Godecharleprijs. Twee jaar later heb ik er mijn eerste individuele tentoonstelling gehouden; ik had een tachtigtal werken, eigenlijk te veel, en ik mocht tevreden zijn over de verkoop en over de kritiek.

— Hebt U toen niet deelgenomen aan de 'Jeune Peinture Belge'?

De naam bestond eigenlijk nog niet in 1942. Het heette toen 'Art jeune'; het was een reeks van vijf salons voorbehouden aan jongeren onder de leiding van Georges Marlier en met mensen als Leon Devos en Stobbaert in de jury. Tot mijn groep behoorden bijna uitsluitend Brusselaars en Walen, waarvan Van Anderlecht de bekendste is geworden; allen waren toen figuratief, ook Luc Peire, die van de volgende groep was, evenals Slabbinck en Notebaert. Alle deelnemers zijn geïnviteerd geworden na de oorlog om tot de 'Jeune Peinture belge' toe te treden; de Vlamingen hebben dat aanvankelijk gedaan, maar omzeggens geen enkele is er lang bij gebleven, want het werd een Brusselse zaak, die nogal eenzijdig gericht was.

Henri De Jaeger : Polderlandschap (1953)

— U zijt geen beroepskunstschilder gebleven?

Ik had mijn verplichtingen tegenover vrouw en drie kinderen en als kunstschilder is het niet mogelijk in die omstandigheden stand te houden zonder nevenberoep, tenzij ge U volledig schikt naar de smaak van het koopkrachtige publiek, wat ik niet wenste te doen. Zo ben ik thans reeds achttien jaar verbonden aan het ministerie van Economische Zaken, wat me toelaat in mijn vrije tijd te werken zoals ik het zelf wil.

— Welke kunstrichting was het die Uw voorkeur had, Mr. De Jaeger?

Ik heb zeer lang nogal donker gewerkt, eerder in expressionistische trant, maar dan een rustig expressionisme; men heeft me toen een animist geheten en ik geloof wel dat die term de juiste is. Rond 1950 ben ik teruggekeerd naar Heist en geleidelijk, misschien onder de invloed van de helderheid der kleuren hier aan zee, heb ik ook feller kleuren gebruikt, zuivere kleuren, veel blauw, geel, oranje, rood; zoals de vele gele en rode zeeën, die ik sedert een zevental jaren gemaakt heb. Die verandering van richting was nog niet geheel merkbaar in de tentoonstelling, die ik in 1953 in de zaal Unicum te Brugge hield, hoewel de kritiek toen reeds sprak van 'vereenvoudiging van de impressie, sobere harmonie in de keuze van de kleur'. De volledige doorbraak treft men in het zeezicht dat mijn goede vriend Valery Stuyver, de pastoor-beeldhouwer van Vlassenbroek, in zijn bezit heeft. Sedertdien is naast het landschap ook het strandleven een steeds groter plaats gaan innemen in mijn werk, met de jeugdige moderne silhouetten, die men er dikwijls aantreft. Ik heb ook veel beeldhouwwerk gemaakt, en ook grafisch werk zoals de illustratie van een paar boekjes van Lucien Dendooven.

— Uw tentoonstelling te Brugge is niet de enige geweest der laatste jaren?

Helemaal niet. Bij mijn terugkeer te Heist in 1950 werd ik lid en weldra bestuurslid van de Westvlaamse Kunstkring, met wie ik telken jare exposeer. Maar mijn voornaamste individuele tentoonstellingen houd ik in de galerij, die ik in de benedenverdieping mijner woning voor de kunstkring 'Horizon' heb ingericht en die in de zomerperode zeer veel bezoekers heeft.

— Groepeert 'Horizon' uitsluitend schilders?

Dat is grotendeels zo op dit ogenblik, maar bij het begin was dit zo niet. Toen we de groep stichtten hadden we alle kunstvertakkingen op het oog. Wij kenden veel sukses met onze voordracht-, toneel-, kunst- en declamatieavonden; maar een dergelijke activiteit stelt zware finantiële eisen zodat we ons de laatste tijd moeten beperken tot het inrichten van tentoonstellingen. Tot de eerste stichters behoorden Firmin Vandepitte, Jef Derooze, Gust Vermeille, E. Vandaele, Inspecteur Walgrave

en enkele anderen. Ons doel was zoals de statuten zeggen : „ Medewerken om de kunst en het interesse voor het schone bij niet geïnteresseerden te ontwikkelen; kunstenaars van eigen bodem en vooral van eigen streek aanmoedigen en helpen, het bezoeken van schouwburgen, musea en dergelijke aanmoedigen, toelichten en inrichten; de lust tot lezen en reizen verlevendigen en de vreugde in de beschouwing van de natuur verdiepen ". Wij hebben zelfs dichtbundels uitgegeven, maar we hebben vooral ten behoeve van jonge mensen expositiegelegenheid verschaft. Het is natuurlijk spijtig dat we wegens tekort aan fondsen en ook wegens het sukses van de TV in de laatste jaren geen grotere activiteit meer kunnen aan de dag leggen.

— *Verleden jaar waart U geloof ik een der geselecteerden van het nationaal salon te Gent ?*

Dat is zo; het heeft me verwonderd dat er daar zo weinig Westvlamingen bij waren; een zestal slechts op meer dan honderd deelnemers en daartussen geen enkele beeldhouwer.

— *Zo verwonderlijk is dat misschien niet als men ziet dat Westvlaanderen, in tegenstelling tot de grote centra van het land, niet vertegenwoordigd was in de jury. Dat is natuurlijk fout. Maar hebt U nog niet deelgenomen aan de provinciale prijskampen, Mr. De Jaeger ?*

Ik was reeds te oud toen deze voor het eerst werd uitgeschreven. Dat doet er me aan denken dat Député Storme me op een tentoonstelling van de Westvlaamse kunstkring, bij het aanschouwen van een mijner strandzichten, hoogst opgetogen was en me ook vroeg waarom ik aan de provinciale prijs niet had medegedaan, omdat dergelijk werk volgens hem wel kans had op een bekroning. Ik heb hem ook moeten antwoorden dat ik te oud was... Ik ben al tweemaal grootvader.

— *Te oud ? Men ziet het in elk geval noch aan uw voorkomen, noch aan uw werk. Ik ben ervan overtuigd dat er U nog veel sukses wacht; U verdient het.*

(Adres : Parkstraat 45, Heist aan zee).

☆

— *Mijnheer Firmin Vandepitte, Uw vriend kunstschilder Henri De Jaeger sprak me zo pas met veel waardering over uw werk.*

Dat is zeer vriendelijk, maar in feite heb ik sedert vijf zes jaar niet meer zo heel veel creatief werk kunnen realiseren. Ik heb toen ik huwde mijn artistieke activiteit enigszins op de achtergrond moeten schuiven om me een bestaan te scheppen; ik heb hier in de Pannestraat een uitstekend gelegen boek- en kunsthandel opgericht, waarin ik me inspan voor het goede boek en het goede kunstwerk; de zaak is welvarend geworden dank zij veel arbeid, zodat het me voorkomt dat er weldra meer tijd over zal zijn om me met scheppende kunst in te laten; ik heb overigens bij het bouwen van dit huis grote atelierruimten voorzien, zowel beneden als op

Firmin Vandepitte

zolder; alles is geïnstalleerd, ik kan weer volop beginnen werken.

— *Het moet U, vermoed ik, heel wat pijn gedaan hebben zolang alles stil te leggen, want ik vermoed dat ge reeds jong met kunst begaan waart.*

Dat heb ik van mijn vader geërfd, die maar een eenvoudig metser was terwijl mijn moeder een klein winkeltje uitbaatte hier in Heist; maar mijn vader had een eigenaardig aangeboren schoonheidsgevoel; zijn hobby was het copiëren van postkaarten en ook ging hij veel kijken naar gebouwen, exposities en musea, en dan nam hij me dikwijls mede; men vertelt in de familie dat hij zijn schoonheidsgevoel had geërfd van zijn moeder, die lange tijd meid was geweest bij baron Verwee en er een buitengewone verering voor de kunst had opgedaan. Ik zag mijn vader copiëren en ik kreeg ook een kleurdoos en begon ook; ik was zes zeven jaar toen ik een Breugel copiëerde, mooier dan hij het zelf zou gekund hebben, beweerde mijn vader. Als de oorlog begon werd mijn vader opgeroepen en zo moest ik, na een half jaartje middelbaar onderwijs in St.-Pieterscollege te Blankenberge, beginnen werken. Maar de kunst liet me niet met rust. Ik schreef een zekere dag in op een tekencursus per briefwisseling, waar ik veel bij geleerd heb o. a. dat ik niet op reproducties moest werken, maar rechtstreeks naar de natuur.

— *U hebt toch ook academie gevolgd ?*

Dat kwam zo. Ik lag een tijd te Brugge in het hospitaal gedurende de oorlog naar aanleiding van een operatie en naast me lag de broer van de kunstschilder Maurice Dousselaere, die toen aan de academie studeerde; Maurice werd mijn beste vriend en zette me aan om ook academie te volgen; toen de oorlog gedaan was heb ik dat kunnen doen. We waren een uitstekende klas, naar

onze meesters beweerden, met o. a. Nesten Aerts, die nu koud abstract geworden is, en Albert Schram die spijtig genoeg al gestorven is. Ik heb altijd op mijn eentje voortgewerkt; een paar jaar verbleef ik gedurende de dag in een primitief ateliertje, omdat ik niet verder mijn ouders ten laste wilde zijn en toch mijn kunst niet wilde opgeven. Ik heb meer dan eens honger geleden maar hield toch vol; mijn houtskooltekening 'Doem' verwisselde ik voor een nieuw kostuum dat ik kreeg van een vriend, wiens vader kleermaker was. Het waren vooral tekeningen, die me boeiden; volkstypen, vissersfiguren, gepensioneerden... Zo verkocht ik een reeks oude vissers, die nu in het instituut Gotschalck hangen te Oostende; dat was voor mij een soort Romeprijs, want met de 4.000 F die ze opbrachten trok ik voor zeven weken, per autostop, naar Italië. Dat was in 1951, het jaar na het heilig jaar.

— *Uwe werken hebben meestal een somber en pessimistisch karakter. Dat komt m. i. niet helemaal overeen met uw temperament.*

Mijn kunsthandel heet 'Uilenspiegel' en de meeste mensen zijn van mening dat die naam zeer goed past. Maar in feite ben ik, als ik alleen ben, meer tot mijmeren en tot gepieker geneigd; een groot deel van mijn werk is ten andere in de eenzaamheid en met een hongerige maag geschilderd of getekend. Het schijnt dat Felix Timmermans ook zo was. Ik heb altijd een uitgesproken voorkeur voor het tragische en het dramatische gehad. Maar ik hecht ook buitengewoon veel belang aan de stielvaardigheid en de technische verzorging; natuurlijk niet zuiver akademisch, maar toch klassiek. Tegenwoordig zijn er vele jongeren, die direkt naar het experimentele overslaan, en die menen dat zij na een paar jaar scholing of zelfs zonder enige scholing een eigen persoonlijkheid bezitten; volgens mij moet men desnoods tien, vijftien jaar geduld kunnen hebben om te leren en zich volledig in te werken. Ik houd van goede afwerking. Dat verklaart misschien waarom men van sommige mijner tekeningen zegt dat ik naar het surrealisme overhel. Ik ben nu vijfendertig jaar en ik beschouw me zelf nog altijd als een leerling, die nog voortdurend moet bij leren. Een viertal jaren geleden heb ik het etsen aangepakt en volgde daarover de lessen van Prof. F. De Jaeger aan de Brugse academie. Ik heb nu een eigen persje en ik maak veel etsen als ik er de tijd voor heb. Ik heb me ook een pedaaltje aangeschaft, waarmede ik tekeningen afdruk van Maurits Dousselaere en van mij zelf, gezichten van de streek, Damme, Lissewege, het Swin enz. Ik heb ook illustraties gemaakt voor gedichten van Jef Derooze.

— *Dat herinnert me dat U ook het 'Njet'-avontuur heb medegemaakt, Mr. Vande Pitte.*

Dat is zo. We waren een drietal jaren geleden samen gekomen met enkele vrienden van de oostkust gelijk Jef Derooze van Heist, die dicht en Raf Declerck van Knokke die romans schrijft; we hebben een jongerenblad gesticht met de nihilistische naam *Njet* en we hebben het toch een paar jaar volgehouden. We hebben veel ruiten ingesmeten, over alles en nog wat gekritiseerd; maar het kwam spijtig genoeg nooit tot iets positiefs. Dat was wel plezierig en we hebben er veel deugd aan beleefd; het schoonste was geloof ik het geval Hubert Lampo, waarvan we geschreven hadden dat het een grote lamp was en een kleine O. Op de duur werd het toch te erg; er waren een paar mensen bij gekomen, die *Njet* gebruikten om dwaze opvattingen te verkondigen; en ook... we hadden geen geld meer, en zo moesten we er wel mede ophouden. Wij zijn er toch in gelukt heel wat beroering te verwekken in de artistieke wereld.

— *Mag ik U tenslotte gelukwensen met Uw hoge opvatting van de kunst en U toewensen over de nodige tijd te kunnen beschikken om deze opvatting in schone kunstwerken om te zetten.*

(Adres : Uilenspiegel, Pannestraat, Heist).

In het volgend nummer hopen wij U nog enkele kunstenaars van de Oosthoek te kunnen voorstellen, meer bepaald uit Knokke; wegens plaatsgebrek moest dit wegvallen.

DR. ALBERT SMEETS

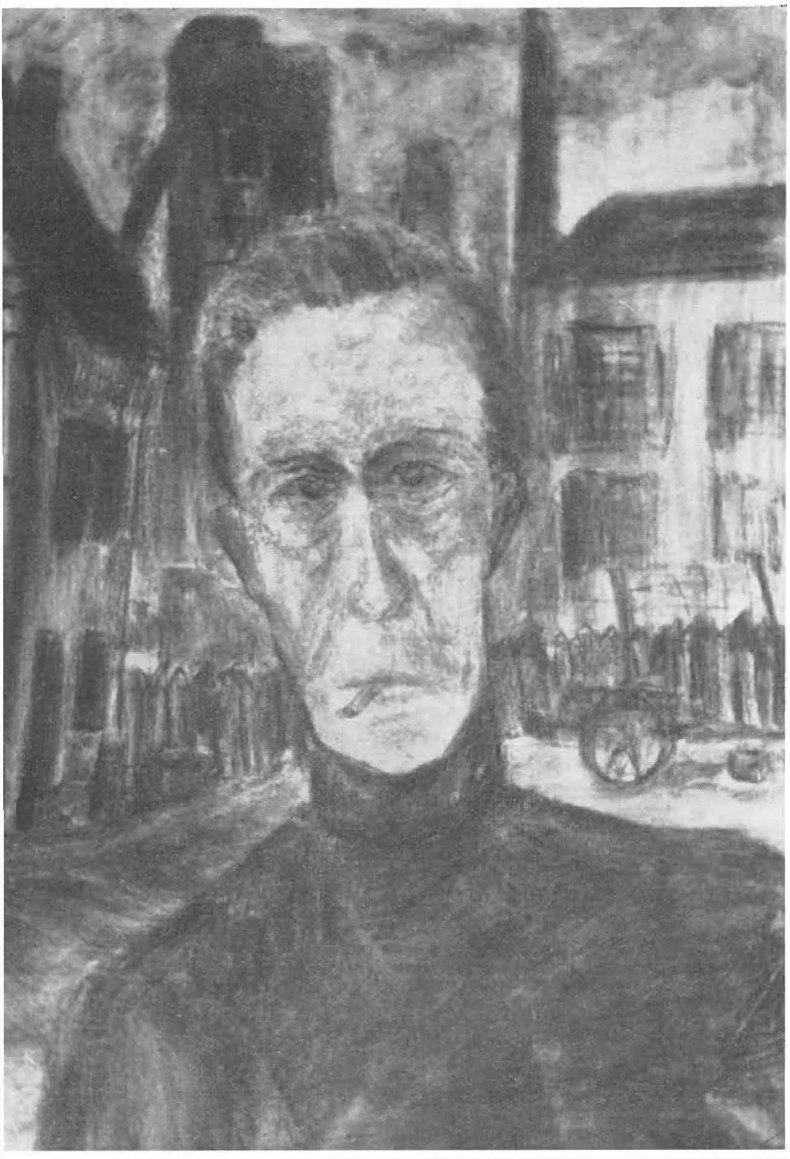

Firmin Vandepitte : Doem (houtskool - 1954)